

2012

**Preface: Finnish edition of C.S. Lewis: The Four Loves
(suomenkielisen laitoksen esipuhe, C. S. Lewis, Neljä rakkautta)**

Jason Lepojärvi

Follow this and additional works at: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ccs>

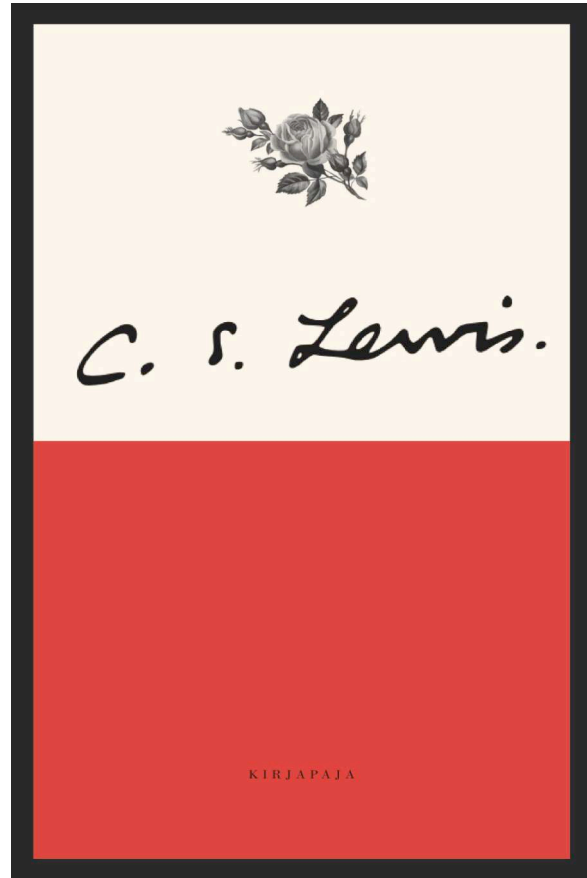
Part of the **Christianity Commons**

C. S. Lewis, *Neljä rakkautta*

Suomenkielisen laitoksen esipuhe

Jason Lepojärvi

C. S. Lewis oli vuonna 1958 monella tapaa elämänsä huipulla. Hänet oli hiljattain nimetty Cambridgen yliopiston kirjallisuuden professoriksi, teokset kuten *Paholaisen kirjeopisto*, *Kärsimyksen ongelma* ja *Tätä on kristinusko* olivat tehneet hänestä maailmankuulun (mutta ei rikasta, sillä tuoton hän lahjoitti pois) ja Winston Churchill oli tarjonnut hänelle Britannian imperiumin arvonimeä – kunnia, josta poliittista sitoutumattomuuttaan varjellut Lewis oli kohteliaasti kieltäytynyt.

Lewis oli myös rakkauselämänsä huipulla. Hän oli vastikään nainut pitkäaikaisen kirjailija- ja runoilijaystävänsä, amerikkalaisen Joy Davidmanin (1915–1960). Joy, entinen ateisti ja marxisti, oli 1940-luvulla käänntynyt kristinuskoon, niin kuin monet muutkin, osaksi Lewisin teosten siivittämänä.

Joyn ja Jackin (Lewisin lempinimi) ystävyys- ja rakkaussuhdetta on

kuvattu kauniisti ja pääosin luotettavasti Richard Attenboroughin elokuvassa *Varjojen maat* (1993). Douglas Greshmanin, Joyn ensimmäisen avioliiton nuoremman pojan, arvio näyttelijäsuorituksista on kuitenkin paljastava: ”Debra Winger näyttelee erinomaisesti Joyta, ja Anthony Hopkins näyttelee erinomaisesti Anthony Hopkinsia.” Lewis ei ollut pedantti, ylikorrekki ja lievästi tunnevammainen oxfordilaispoikamies, joka sanavalmiin amerikkalaisnaisen tavattuaan viimein uskaltaa hempeilläkin. Tosielämän Lewis oli oikea seuramies ja varsinainen humoristi.

Kun tammikuussa 1958 amerikkalainen episkopaalinen radio- ja tv-säätiö pyysi Lewisiltä radiopuheita valitsemastaan aiheesta, hän vastasi heti: ”Aihe, josta haluan lähitulevaisuudessa sanoa jotakin jossakin muodossa, on neljä rakkautta – storge, filia, eros ja agape. Tähän näyttää sisältyvän koko kristillinen etiikka.”

Lewis sai käsikirjoituksensa valmiiksi kesällä, ja säätiön perustaja Caroline Rakestraw lensi tapaamaan häntä Lontooseen, jossa puheet nauhoitettiin 19.–20. elokuuta. Kaikki ei mennyt aivan putkeen. Henkilökemioita sotki Lewisin kyvyttömyys muistaa Rakestraw’n nimeä: hän kutsui tätä Mrs Cartwheeliksi – *rouva Kärrynpyöräksi*. Lewis oudoksui vaatimusta istua kiinni mikrofonissa puolitoista minuuttia ääneti, jotta amerikkalaiskuulijat tuntisivat hänen ”elävän läsnäolonsa”.

Pahempaa oli luvassa. Puheiden ennakkomainonta oli harhaanjohtavaa, ikään kuin Lewis itse olisi tulossa Amerikan-kiertueelle. Tosiasiassa ai-noat maat, joissa hän ehti vierailta ennen kuolemaansa 22. marraskuuta 1963 (presidentti J. F. Kennedyn murhapäivänä), olivat Ranska ja Kreikka. Lopullinen takaisku oli kuitenkin amerikkalaisen piispainkollegion päätös olla radioimatta puheita.

Lewisin puheita eroottisesta rakkaudesta nimittäin pidettiin ”liian avoimina” laajalle amerikkalaisyleisölle. Rouva Rakestraw’lle lankesi epäkiitollinen tehtävä selittää tilanne Lewisille: ”Professori Lewis, pelkäänpä, että toitte seksin Erosta käsittelevään puheeseenne.” Tähän Lewis Joyn mukaan vastasi: ”Hyvä rouva Kärrynpyörä, kuinka Eroksesta voisi puhua ja *jättää sen pois?*” Hän piti käsittämättömänä, että maailmalle eniten pornografiaa suoltava maa ei kestäisi kuunnella kristillistä keskustelua seksistä.

Onni onnettomuudessa on kuitenkin kaksinkertainen. Kiitos Rakestraw’n, jälkipolville on säilynyt ainoa laadukas kokopitkä äänitallenne, jossa Lewis lukee omaa tuotantoaan. Äänitteen tilaamalla pääsee nauttimaan Lewisin hienostuneen joviaalista aksentista. Toiseksi Lewis sai mahdollisuuden kirjoittaa radiopuheiden pohjalta teoksen *The Four Loves* (1960), joka julkaistiin suomeksi nimellä *Neljä rakkautta* (1982). Nyt – kolmekymmentä vuotta myöhemmin – se julkaistaan tervetulleena uutena laitoksena. Joku voisi luulla, että *Neljä rakkautta* kertoo neljästä rakkaudesta. Ennen kuin ensimmäinen näistä esitellään, on kirjassa kuitenkin jo ehtinyt tapahtua paljon.

Lewis esimerkiksi puhuu paljon rakkauden ”alipersonallisista” muodoista. Niistä kolme saavat erityishuomiota: luonnonrakkaus, isänmaanrakkaus ja eläinrakkaus. Varsinaiset ”neljä” rakkautta – kiintymys, ystävyys, eroottinen tai romanttinen rakkaus ja jumalallinen rakkaus – ansaitsisivat kukin laajan kommentaarin. Tyydyn tässä yhteydessä vain toteamaan, että tosielämässä ne eivät esiinny puhtaaksiviljeltyinä vaan toisiinsa sekoittuneina.

Jokaisessa on lisäksi eri suhteissa rakkauden kolmea ainesta: tarverakkaus, lahjarakkaus ja arvostusrakkaus läpäisevät kaikki ”neljä” rakkautta.

Näiden merkitystä ja keskinäistä suhdetta kuvataan kauniisti:

Tarverakkaus huutaa Jumalaa köyhyydestämme; lahjarakkaus kaipaa saada palvella Jumalaa ja jopa kärsiä hänen tähtensä; arvostusrakkaus sanoo: ”Me kiitämme sinua sinun suuren kunniasi tähden.” Tarverakkaus sanoo naisesta: ”En voi elää ilman häntä”; lahjarakkaus kaipaa saada antaa hänelle onnea, mukavuutta ja suojaa ja jos mahdollista hyvinvointia; arvostusrakkaus katsoo, tuijottaa, pidättää henkeä ja vaikeenee, iloitsee siitä, että tuollainen ihme voi olla olemassa vaikkei se olisikaan häntä varten... (s. 38)

Kieltäytyessään tuomitsemasta rakkauden tarve-ulottuvuutta syntinä Lewis asettui tietoisesti mutta ketään nimeämättä poikkiteloin toisen 1900-luvun rakkaudenteologisen klassikon, luterilaisen Anders Nygrenin teoksen *Eros och agape* (1930–1936) kanssa.

Lewis oli tosiaan hyvin perillä aikansa rakkaudenteologisesta keskustelusta. Lewis-tutkija Caroline Simon pitää *Neljä rakkautta* -kirjaa petollisen helppolukuisena. ”Edes neljäs lukukerta” ei paljasta sen todellista syvyyttä ja saattaa jättää tyytyväisen lukijan tietämättömäksi sen läpäisevistä periaatteista. Lewis ei alaviitepippuroi tekstiään, mutta silloin tällöin esitettyjä lyhyitä lainauksia ja mietelauseita kannattaa tarkkailla. Ne toimivat kukin omalla tavallaan avaimina rakkauden mysteerin ymmärtämiseen.

Yksi näistä on John Donnen säe: ”Etteivät rakkautemme meitä tappaisi – tai kuolisi.” Vastapunnuksina toisilleen toimivat apostoli Johanneksen sanat ”Jumala on rakkaus” ja Denis de Rougemontin huomautus: ”Rakkaus lakkaa olemasta demoni vasta silloin, kun se lakkaa olemasta jumala.” Kos-

ka Lewisin rakkauskäsitys on lähtökohtaisesti myönteinen, hän muotoilisi sen näin: ”Se alkaa olla demoni heti, kun se alkaa olla jumala.” Rakkaus ei ole demoni, mutta siitä voi tulla sellainen.

Ilman agape-rakkauden puhdistavaa voimaa ja muiden hyveiden (kuten vastuullisuuden ja terveen järjen) tukea luonnolliset rakkaudet saattavat rappeutua ”monimutkaisiksi vihan muodoiksi”. Rakkaus voi tappaa tai kuolla, mikäli sitä palvotaan. ”Kaikki on sallittua sodassa ja rakkaudessa” – kaikki epätodet latteudet ovat vahingollisia, myös tämä. Varsinkin eroottinen rakkaus puhuu joskus jumalallisella auktoriteetilla, mutta kuuliaisuudesta irrotettuna se – moraalisisista alibeista ovelin – saattaa käskää tekemään syntiä. Jumala on rakkaus, mutta rakkaus ei ole Jumala.

Tuomas Kempiläisen toteamusta ”Korkein ei voi olla ilman matalinta” Lewis toistaa pitkin matkaa. On vaarallista kiirehtiä jumalallisen rakkauden tasolle, kun todellinen haasteemme on yltää edes inhimillisen rakkauden tasolle. Ilman rakkautta lähimmäiseen ei rakkaus Jumalaankaan voi toteutua. Mainitsen vielä yhden kiintotähden: ”Me murhaamme voidaksemme leikellä osiin.” Kirjassa esitetyt käsite-erottelut ovat hyödyllisiä työkaluja, joiden avulla pääsemme syvemmälle rakkauden olemukseen ja ymmärrämme paremmin sen monimuotoisuutta. Mutta samalla ikään kuin tapamme tutkimamme kohteen. Totuus voi olla yksi, mutta todellisuus on usein monimutkaisempi kuin oletamme. Siksi Lewis analysoi, mutta hän ei analysoi kuoliaaksi. Operaation jälkeen on palattava takaisin elämään.

Pidin lukua ystävyysrakkaudesta osittain mieskeskeisenä ja kieleltään aikasidonnaisena, kunnes naisauktoiteeteistani suurin ilmoitti pitäneensä sen luvun ajatuksista eniten. Tarkoitin tietenkin äitiäni. Alkuperäisteos edustaa kuitenkin Englannin 1950-luvun ja käännös Suomen 1970-

luvun ilmaisutyyliä ja puheenpartta. Kun tähän lisätään kirjallisuuden professorin sanataituruus, ei suomentajan tehtävä ole ollut helppo.

Komentoin kahta sanavalintaa, jotka saattavat aiheuttaa väärinkäsityksiä. Englannin sana *foolish* on johdonmukaisesti käännetty sanalla *typerä*. Kohdistettuna ihmiseen *typerä* kuulostaa ilkeämmältä kuin *foolish*, jonka suomen vastineeksi olisi joskus sopinut paremmin vaikka *hupsu*. Ehkä ainoa sanavalinta, joka särähtää korvaani pahasti, on sanan *pansy* kääntäminen *hintiksi* (s. 97). Lewisin aikana homoseksuaalisuus miellettiin oscarwildemäiseksi prameaksi leidimäisyydeksi. Asiayhteydessään sanan *pansy* tarkoitus on alleviivata naisellisuutta ja kaataa sitä pseudoteoriaa, joka samaistaa kaiken miesten välisen ystävyuden piileväksi homoseksuaalisuudeksi. Vaikka Lewis piti homoerotiikkaa epänormaalina ja syntinä, hän ei koskaan käyttänyt halventavaa kieltä homoseksuaaleista, joita hän tunsi myös henkilökohtaisesti.

Lewis oli tarkka sanoistaan myös pedagogisista syistä. Rouva Fidget, tohvelit, gini, suudelma, takka – luettuasi loppuun palaa näihin sanoihin ja häkellyt siitä, miten hyvin muistat kaiken olennaisen kiintymysrakkaudesta. Entä vuoristokävely, kotilieden jumalatar, savukeaski, aasi, puutarha, ruumisarkku – mitä ajatuksia ne palauttavat mieleesi? Lewis on lahjakas kirjoittaja, jonka rinnastukset ja elävän elämän esimerkit jättävät sitkeät muistijäljet.

Lewis lienee kiistatta luetuin ja vaikutusvaltaisin kristillinen nykyajattelija. Hänen suosionsa ylittää myös kirkkokuntien rajat. On helppoa yhtyä erään suomalaispiispan sanoihin: ”Lewis on maallikko, mutta on hankkinut ilmeisen vahvan teologisen sivistyksen. Ammattiteologeihin verrattuna hänellä on yksi vahva etu: hän osaa kirjoittaa selkeästi ja eloisasti lan-

keamatta teologiseen slangiin.” Lewis itse kertoi kirjoittaneensa vapaa-ajallaan kansantajuisia kristillisiä kirjoja ainoastaan siksi, että teologit eivät sitä tehneet.

Liekö syynä ylimielisyys vai viaton tietämättömyys, mutta ammatti-teologit eivät pitkään aikaan huomioineet Lewisiä. Akateeminen katuskottavuus on vaatinut työkirjahyllyjen täyttämistä Pannenbergin, Barthin ja von Balthasarin tiiliskivillä – Lewisin teokset piilotettiin kotikirjahyllyihin. Suomessakin Lewisillä on kovan kaliiberin kaappifaneja. Maailmalla he ovat kuitenkin jo joukolla astuneet päivänvaloon. Alister McGrath, N. T. Wright, Rowan Williams ja Josef Ratzinger – sittemmin paavi Benedictus XVI – ovat lukeneet Lewisinsä hyvin. Filosofi Karol Wojtyła – paavi Johannes Paavali II:n – suosikkikirjoja oli *Neljä rakkautta*. Pasifistiteologi Stanley Hauerwas ei piilottele velkaansa edes ollessaan eri mieltä Lewisin kanssa: ”On vaikea kritisoida kirjailijaa, joka on tehnyt niin paljon hyvää kuin C. S. Lewis.”

Lewisin kuolematon suosio ja ammattifilosofien ja -teologien myöhäisherännäisyys ovat yhdessä johtaneet erikoiseen ongelmaan. Teoksessa *The Cambridge Companion to C. S. Lewis* (2010) siitä käytetään nimitystä *Jacksplotation*. Kyseessä on sanaleikki Lewisin lempinimen *Jack* ja englannin sanan *exploitation* (hyväksikäyttö) välillä. Lewisin kirjallisen perinnön ympärillä liikkuvat niin suuret rahasummat, että kirjainten ”C. S. Lewis” upottaminen kirjan nimeen yleensä takaa myyntimenestyksen. Sen seurauksena maailma on tulvillaan kritiikitöntä Lewis-kirjallisuutta, jonka akateeminen arvo on parhaimmillaankin kyseenalainen. Tämä on tehnyt Lewisin ajatusten arvioinnista vaikeaa.

Ratkaisu ongelmaan on kaksiosainen. Ensinnä tarvitaan laadukasta

tutkimusta, josta *Cambridge Companion* on hyvä esimerkki. Toiseksi on palattava alkulähteille. Täytyy lukea, mitä Lewis sanoo, eikä ainoastaan, mitä joku sanoo Lewisin sanoneen. Lukiessasi tätä kirjaa *sinä* olet tahtomattasi-kin osa tätä tervehdyttävää liikettä. Toivottavasti tehtävä on mitä mieluisin. Mille sivulle asti pääset nauramatta tai nyökyttelemättä? Kirja vain paranee loppua kohden. Tunnustuskunnasta riippumatta *Neljä rakkautta* ei jätä kehtään kylmäksi, oli kyseessä sitten ensimmäinen tai neljäs lukukerta. Tuskin se ainakaan viimeiseksi kerraksi jää.

Rakkaus on aina ajankohtaista. Tämä on vain toinen tapa sanoa, että se on ajatonta. Tässä pienessä kirjasessa Lewis on onnistunut tavoittamaan siitä tavattoman paljon. Samalla se, mitä Lewis sanoo rakkauskäsityksensä, pätee hänen muuhunkin ajatteluunsa: "Esitän sen, mutta en tyrkytä sitä, ja paremmat ihmiset, paremmat rakastajat ja paremmat kristityt saavat vapaasti tehdä siihen korjauksia."